

УДК 159.9.072

Соснюк Є. О.,
магістр 2 року навчання,
факультет соціології,
спеціальність «Соціальні технології»,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
E-mail: yev.sosniuk@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ ПОЛІТИЧНОЮ ІДЕНТИЧНІСТЮ ТА ЕЛЕКТОРАЛЬНИМ ВИБОРОМ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Стаття присвячена проблемі впливу політичної ідентичності на електоральний вибір громадян. Автором проаналізовано основні підходи до вивчення політичної ідентичності та визначено її структурні компоненти. Визначено домінуючі типи політичної ідентичності у громадян України, встановлено регіональні відмінності їх прояву. Розглянуто специфіку зв'язку між ідеологічними установками та електоральним вибором. Емпірично встановлено, що ідеологічні установки не можуть слугувати маркерами для політичної ідентифікації українських виборців. Визначено, що геополітичні та ціннісні орієнтації можуть слугувати маркерами для політичної ідентифікації громадян та розглядатись як чинники їх електорального вибору.

Ключові слова: політична ідентичність, маркери електорального вибору, ідеологічні установки, геополітичні та ціннісні орієнтації.

The article is devoted to the problem of political identities influence on electoral choice. Author analyzed main approaches to studying political identity, and defined its structural components. Main types of political identity of Ukrainian citizens were defined, as well as regional differences of its manifestation. The features of connection between ideological attitudes and electoral choice were reviewed. It was empirically proven that ideological attitudes can't serve as markers of political identity of Ukrainian voters. It was defined that geopolitical and value orientations may serve as markers of political identity of citizens, and can be considered as factors of their electoral choice.

Key words: political identity, markers of electoral choice, ideological attitudes, geopolitical and value orientations.

Постановка проблеми. Політична ідентичність належить до переліку психологічних феноменів, які знаходяться у фокусі постійної уваги сучасних дослідників. Зазвичай, політичну ідентичність розуміють як відчуття приналежності особи до певної політичної групи, що має власні інтереси, прагнення та очікування. Вважається, що політична ідентичність визначає соціальну та громадянську позицію особистості, особливості її політичної активності, а також є необхідною умовою здійснення свідомого електорального вибору.

Мета статті полягає у розкритті особливостей зв'язку між політичною ідентичністю та електоральним вибором громадян України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Активне вивчення різних аспектів політичної ідентичності здійснюється з середини ХХ ст. За цей період пройшло три «хвилі» концептуалізації поняття політична ідентичність. У межах цього процесу постійно уточнювалось змістовне наповнення поняття політична ідентичність, конкретизувались уявлення про структуру політичної ідентичності та висувались припущення про її зв'язок з електоральним вибором.

На актуальний момент в сучасній науці політична ідентичність розглядається як різновид соціальної ідентичності. Однак, враховуючи тяжіння сучасних науковців до постнекласичної парадигми, зміст та структура політичної ідентичності та процесу її формування постійно переглядаються.

Розмаїття інтерпретацій викликає потребу не тільки в уточненні поняття політичної ідентичності, але й у визначенні його взаємозв'язків з іншими видами соціальної ідентичності, перелік яких регулярно доповнюється та розширюється.

Крім політичної ідентичності до складу соціальної ідентичності включають національну, громадянську, етнічну, регіональну, територіальну ідентичності. З одного боку, це спонукає більш рафіновано визначати специфіку впливу саме політичної ідентичності на електоральний вибір. З іншого, змушує замислитись над необхідністю розгляду додаткових чинників, що зумовлюють цей вплив. З урахуванням того, що в Україні передбачається політична реформа в напрямі децентралізації, деякі з них (наприклад, регіональний та територіальний) набувають особливої ваги та значущості.

Теоретико-методологічною основою нашого дослідження виступили наступні положення та ідеї сучасних науковців:

- положення про структурні компоненти та провідні моделі політичної ідентичності (Т. Дж. Колтон, М. Шенкс, У. Міллер) [5];
- концепція впливу типу політичної ідентичності (відкрита, замкнута, негативістська, апатична) на активність виборців (Р. Роуз, У. Мішлер) [16];

- положення про співвідношення індивідуального та колективного в структурі ідентичності (В. Васютинський) [3];

- ідеї необхідності виокремлення регіональних відмінностей прояву ідентичності (Т. Воропаєва) [9];

- ідеї, закладені в основу «моделі соціальної згуртованості» як пояснювального механізму формування політичної ідентичності (Р. Барт, Р. Хакфельд, Е. Даунс, Дж. Спрагі) [14];

- положення про зв'язок між електоральним вибором та політичними орієнтирами індивідів (М. Кармазіна) [9].

Спираючись на результати теоретичного аналізу, в межах нашого дослідження ми розглядаємо політичну ідентичність як багатограний концепт, що вбирає в себе:

- зміст процесу отождення себе із певною політичною позицією; належність (фактичну або уявну) до певної політичної спільноти;

- наявність певної політичної позиції, що визначається ціннісними орієнтаціями та установками;

- прихильне ставлення до певних політико-ідеологічних уявлень (наприклад, ліві – праві);

- належність до держави як політичної спільноти, що передбачає існування уявлень про державу та ставлення до неї;

- належність до недержавних соціальних та політичних груп та спільнот.

В якості базових структурних елементів політичної ідентичності нами визначено: ідеологічні (політичні) установки, геополітичні та ціннісні орієнтації [17]. Як основні типи політичної ідентичності нами розглядаються: відкритий, закритий, негативістський та апатичний [16].

Виклад основного матеріалу. Емпіричне дослідження особливостей зв'язку між політичною ідентичністю та електоральним вибором громадян України проводилось в 3 етапи.

На першому етапі ми намагалися попередньо дослідити особливості політичної ідентичності та електорального вибору, збирали інформацію, необхідну для розробки шкал, які використовувалися на етапі анкетного опитування.

Провідним методом на цьому етапі виступало глибинне інтерв'ю, при розробці якого ми спиралися на методологічні напрацювання зарубіжних та вітчизняних дослідників [7; 10]. Загальний обсяг вибірки на цьому етапі склав 36 осіб, що репрезентують різні регіони за квотним принципом з урахуванням вікових (18–34, 35–44 та більше 45 років) та статевих відмінностей.

На другому етапі ми досліджували особливості зв'язку між типом політичної ідентичності та електоральним вибором громадян,

намагалися визначити тенденції прояву цього зв'язку у представників різних регіонів та соціально-демографічних груп.

Базовим методом на цьому етапі було визначено анкетне опитування. Загальний обсяг вибірки на цьому етапі склав 1802 особи, що репрезентують різні регіони.

На третьому етапі уточнювалися виявлені раніше тенденції прояву зв'язку між політичною ідентичністю та електоральним вибором, доповнювалися за рахунок вивчення особливостей ставлення обстежуваних до політичних лідерів.

Основним методом на цьому етапі було визначено фокус-групи [1]. Під час проведення фокус-груп нами додатково використовувались метод семантичного диференціалу [6; 11], та метод створення колажів (методика «Географія візуальних образів») [4; 8; 12; 13; 15]. Групи були гетерогенними за статевою ознакою (50/50) та гомогенними за віком (18–34, 35–44 та більше 45 років). Кількість обстежуваних у кожній групі – 8 осіб. З урахуванням регіональної специфіки було проведено 12 фокус-груп.

Аналіз результатів емпіричного дослідження дозволив встановити домінуючі типи політичної ідентичності з урахуванням регіональної специфіки.

Встановлено, що на Заході та в Центрі країни серед виборців домінуючим є закритий тип політичної ідентичності (значна частина виборців має певні преференції щодо проєвропейських центристських партій і має чітке уявлення про те, за кого вони не будуть голосувати – своєрідний негативний «образ ворога» – партії, створені на базі попередньої партії влади) та відкритий тип політичної ідентичності (виборці мають уявлення про те, за кого готові проголосувати з центристських партій, але при цьому не мають негативного образу для політичної самоідентифікації).

Водночас на Півдні та Сході країни домінують негативістський тип (виборці мають уявлення про те, за кого готові проголосувати – переважно партії, створені на основі попередньої партії влади, та мають уявлення про те, за кого не будуть голосувати – так звані «майданівські» політичні партії, що стали основою нової владної коаліції) та апатичний тип (виборці мають розмиту політичну ідентичність та високий ступінь недовіри до політичних партій) політичної ідентичності.

Також нами було визначено основні тенденції прояву зв'язку між типом політичної ідентичності та електоральним вибором громадян. Зокрема, нами було встановлено, що «класичні» ідеологічні установки (ліві-праві) не мають істотного впливу на електоральні симпатії виборців. Фактично зберігаються тенденції, які раніше виокремлювались вітчизняними дослідниками А. Ручкою та О. Боровським [2].

Переважна більшість громадян України лояльно ставиться до деідеологізованих партій лідерського типу, що мають центристське позиціонування у політичному спектрі.

Можна припустити, що частково це пов'язано з тим, що ідеологічні ліві партії, які донедавна були присутні в електоральному просторі, через різні причини або зникли (КПУ), або втратили підтримку виборців (СПУ, ПСПУ). Водночас, це також може бути пов'язано з тим, що центристський напрям приваблює виборців, і сучасні українські політичні партії вибудовують свою електоральну активність, орієнтуючись на так званого «медіанного виборця».

Отримані результати свідчать про те, що ідеологічні установки не можуть слугувати маркерами для політичної ідентифікації громадян та розглядатись як чинник їхнього електорального вибору.

Однак, на роль таких маркерів можуть претендувати геополітичні орієнтації громадян, які мають зв'язок з їхніми ставленнями до певних політичних партій.

Аналізуючи особливості геополітичних орієнтацій досліджуваних, нами встановлено, що кількість прихильників вступу до Європейського Союзу в Україні суттєво переважає частку прихильників входження до Митного Союзу із Росією, Білоруссю і Казахстаном (46,2 % проти 11,6 %).

Разом із тим, значна частина населення налаштована проти приєднання і до ЄС, і до Митного союзу. Ці громадяни вважають, що Україна має розвиватися незалежно, не входячи до жодного із цих об'єднань (32,1 %).

Зафіксовано відмінності в поширенні тих чи інших геополітичних орієнтацій в різних регіонах країни. У регіональному розрізі, проєвропейські настрої переважають на Заході (66,4 %) та в Центрі (49,1 %) країни, а на Півдні (38,2 %) та на Сході (43,7 %) країни переважна більшість воліли би, щоб Україна зберігала нейтралітет, і не входила ані до ЄС, ані до Митного союзу.

Проте, якщо порівнювати частки прихильників вступу до ЄС та Митного союзу, то на Півдні країни переважатимуть проєвропейські настрої (32,8 % проти 23,1 %), натомість на Сході країни дещо популярніші проросійські геополітичні орієнтації (34,6 % проти 30,7 %).

Тобто настрої населення лишаються неоднорідними, хоча проєвропейська орієнтація переважає над проросійською в усіх регіонах, окрім Сходу.

Зазначені відмінності є статистично значущими (при порівнянні розподілу показників геополітичних орієнтацій регіональних вибірок значення χ^2 коливаються в діапазоні від 419,4 до 457,1, що більше

критичного значення $\chi^2=414,47$ при вірогідності похибки $p \leq 0,01$ для вибірок, в яких $df > 350$).

Таким чином, геополітичні орієнтації політичних партій можна розглядати як значущий на актуальний момент маркер для процесу політичної ідентифікації громадян та як чинник їхнього електорального вибору.

Схожі тенденції зафіксовано при визначенні зв'язку між ціннісними орієнтаціями та електоральним вибором громадян. Нами було встановлено регіональні відмінності у ціннісних орієнтаціях громадян України.

На Півдні та Сході країни переважна більшість громадян надає перевагу цінностям, що пропагувалися в СРСР (соціальна рівність, колективізм, взаємодопомога, підтримка) – 67 %; в Центрі та на Заході країни, навпаки, переважна кількість громадян надає перевагу системі цінностей, яка склалася в період незалежності (приватна власність, збагачення, індивідуалізм, прагнення до успіху) – 61 %. На Півночі кількість прихильників цих систем цінностей розділилися приблизно в рівних пропорціях (43 % та 57 %).

Зазначені відмінності є статистично значущими (при порівнянні розподілу показників ціннісних орієнтацій регіональних вибірок значення χ^2 коливаються в діапазоні від 403,7 до 427,6, що більше критичного значення $\chi^2=394,26$ при вірогідності похибки $p \leq 0,05$ для вибірок, в яких $df > 350$).

Також встановлено відмінності у прийнятті тих чи інших цінностей залежно від віку досліджуваних. Серед людей віком до 35 років популярнішою є система цінностей, сформована в період незалежності – 78 %. Натомість люди, старші 45 років, віддають перевагу цінностям, сформованим в радянський період – 69 %.

Аналогічна ситуація спостерігається при порівнянні міського населення (73 % віддають перевагу системі цінностей, яка склалася в період незалежності) та мешканців сільської місцевості (64 % віддають перевагу цінностям, що пропагувалися в СРСР). Зазначені відмінності також виявилися статистично значущими (при порівнянні розподілу показників ціннісних орієнтацій вибірок за віком та місцем проживання значення χ^2 коливаються в діапазоні від 434,1 до 467,3, що більше критичного значення $\chi^2=414,47$ при вірогідності похибки $p \leq 0,01$ для вибірок, в яких $df > 350$).

Розглянуті тенденції щодо зв'язку між електоральним вибором та геополітичними і ціннісними орієнтаціями, соціально-демографічними характеристиками (регіон, вік, місце проживання) знайшли своє

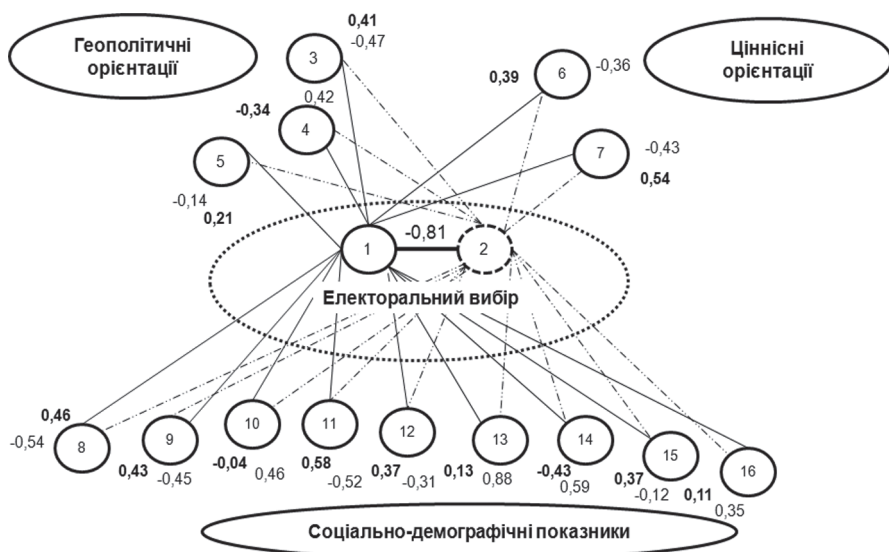

Рис. 1. Кореляційні плеяди (зв'язки між електоральним вибором та геополітичними і ціннісними орієнтаціями, соціально-демографічними характеристиками)

підтвердження за результатами кореляційного аналізу, представленими нижче у вигляді кореляційних плеяд (Рис. 1)¹:

Аналіз результатів кореляційного аналізу підтверджує раніше встановлені тенденції наявності статистично значущих зв'язків (Рис. 1.) між електоральним вибором громадян та:

- геополітичними орієнтаціями (кореляції між показниками 1 та 2 і показниками 3 та 4 виявились статистично значущими на рівні $p \leq 0,05$);
- ціннісними орієнтаціями (кореляції між показниками 1 та 2 і показниками 6 та 7 виявились статистично значущими на рівні $p \leq 0,01$);

¹) де: 1 – показник електорального вибору на користь політичних партій нинішньої парламентської коаліції (так званих «промайданівських партій»); 2 – показник електорального вибору на користь партій, створених на базі попередньої партії влади; 3 – показник проєвропейських геополітичних орієнтацій; 4 – показник проросійських геополітичних орієнтацій; 5 – показник нейтральних/незалежних геополітичних орієнтацій; 6 – показник ціннісних орієнтацій, сформованих в період незалежності; 7 – показник ціннісних орієнтацій, сформованих в період існування СРСР; 8 – показник належності до вікової групи 18–34 років; 9 – показник належності до вікової групи 35–44 роки; 10 – показник належності до вікової групи старше 45 років; 11 – показник належності до західного регіону; 12 – показник належності до центрального регіону; 13 – показник належності до південного регіону; 14 – показник належності до східного регіону; 15 – показник проживання в містах; 16 – показник проживання в сільській місцевості.

- регіоном проживання (кореляції між показниками 1 та 2 і показниками 11, 12, 13 та 14 виявились статистично значущими на рівні $p \leq 0,05$);
- віком виборців (кореляції між показниками 1 та 2 і показниками 6, 9 та 10 виявились статистично значущими на рівні $p \leq 0,05$);
- місцем проживання виборців (кореляції між показниками 1 та 2 і показниками 15 та 16 виявились статистично значущими на рівні $p \leq 0,05$).

Тенденції, встановлені за результатами анкетного опитування, знайшли підтвердження під час проведення фокус-груп. При цьому, нами було додатково з'ясовано специфіку електоральних симпатій громадян. Аналізуючи симпатії виборців, на нашу думку, варто звернути увагу на кілька моментів.

По-перше, зафіксована негативна динаміка електоральних симпатій у провладному сегменті центристських партій пов'язана з високим рівнем недовіри до владних інституцій та погіршенням соціально-економічної ситуації в країні. Саме це прогнозовано впливає на зниження рейтингу БПП «Солідарність» та партії «Народний фронт» та, навпаки, сприяє підвищенню рейтингу центристських партій, що сприймаються досліджуваними як найбільш радикальні критики влади – «Батьківщина», Радикальна партія, «Громадянська позиція». Ймовірно, що в даному випадку спрацьовує психологічний механізм атрибуції провини владним інститутам та політичним партіям, властивий українцям.

По-друге, стабільність електоральної підтримки партій, що виникли на базі або були пов'язані з попередньою провладною партією в традиційних для них регіонах країни – «Опозиційний блок», «Відродження» та «Наш край», які найбільше підтримуються на Півдні і Сході країни. При цьому, до самої «Партії регіонів» ставлення переважно негативне («залякані зрадники»). Ймовірно, тут спрацьовують глибинні психологічні механізми, що лежать в основі симпатій даної групи виборців, які демонструють готовність переносити свої попередні симпатії на «нові політичні бренди». Ці припущення потребують додаткової перевірки в межах спеціальних досліджень.

Також нами було визначено особливості візуалізації уявлень громадян про «ідеального політика» та особливості сприймання ними окремих політиків, до яких зафіксовано найпозитивніше та найнегативніше ставлення. Формат даної статті не дозволяє розкрити зазначені особливості. Однак це буде зроблено нами в наступних публікаціях.

Висновки.

1. Політичну ідентичність як різновид соціальної ідентичності можна визначити як багатогранний концепт, що вбирає в себе: зміст процесу отождення себе із певною політичною позицією; належність до певної

політичної спільноти; наявність певної політичної позиції, що визнається ціннісними орієнтаціями та установками; прихильне ставлення до певних політико-ідеологічних уявлень; належність до держави як політичної спільноти, що передбачає існування уявлень про державу та ставлення до неї; належність до недержавних соціальних та політичних груп та спільнот.

2. Визначено домінуючі типи політичної ідентичності в певних регіонах України: на Заході, в Центрі та на Півночі країни – це політична ідентичність закритого та відкритого типів, на Півдні та Сході країни – негативістського та апатичного типів. Встановлено, що зазначені типи політичної ідентичності впливають на електоральні симпатії та переваги виборців.

3. Визначено специфіку зв'язку між ідеологічними установками та електоральним вибором. Встановлено, що ідеологічні установки не можуть слугувати маркерами для політичної ідентифікації громадян та розглядатись як чинник їхнього електорального вибору. Переважна більшість громадян України лояльно ставиться до деідеологізованих партій лідерського типу, що мають центристське позиціонування у політичному спектрі.

4. Встановлено, що геополітичні та ціннісні орієнтації можуть слугувати маркерами для політичної ідентифікації громадян та розглядатись як чинники їх електорального вибору.

3. Визначено відмінності у геополітичних поглядах українців. Більшістю виборців перевага віддається європейській орієнтації. Однак, у регіональному розрізі, проєвропейські настрої переважають на Заході та в Центрі країни. На Півдні та на Сході переважна більшість воліли би, щоб Україна зберігала нейтралітет.

5. Визначено регіональні відмінності у ціннісних орієнтаціях громадян України. На Півдні та Сході країни переважна більшість громадян віддає перевагу цінностям, що пропагувалися в СРСР; в Центрі та на Заході країни – системі цінностей, яка склалася в період незалежності. На Півночі країни кількість прихильників цих систем цінностей розділилися приблизно в рівних пропорціях. Також встановлено вікові відмінності у ціннісних орієнтаціях громадян. Серед осіб віком до 35 років популярнішою є система цінностей, сформована в період незалежності. Натомість особи, старші 45 років, віддають перевагу цінностям, сформованим в радянський період. Аналогічна ситуація спостерігається при порівнянні міського населення та мешканців сільської місцевості.

Перспективи подальшого дослідження полягають у підготовці до проведення дослідження, орієнтованого на детальніше вивчення впливу політичної ідентичності на електоральний вибір громадян України.

Список використаних джерел

1. Белановский С. А. Метод фокус-групп / С. А. Белановский. – М.: Магистр, 1996. – 272 с.
2. Боровський О. О. Ідеологічні маркери політичної ідентифікації українських громадян / О. О. Боровський // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: Збірник наукових праць. – 2012. – Вип. 17. – С. 78–83.
3. Васютинський В. О. Психологічна правда про індивідуалізм і колективізм: монографія / В. О. Васютинський; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – К.: Міленіум, 2016. – 138 с.
4. Коваленко А. Б. Соціальна ідентичність як механізм адаптації особистості під час суспільної кризи / А. Б. Коваленко, К. С. Безверха // Український психологічний журнал. – 2017. – № 3. – С. 48–62.
5. Миллер У. Политическое поведение: вчера и сегодня / У. Миллер; Под ред. Р. Гудина и Х. – Д. Клингеманна // Политическая наука: новые направления. – М., 1999. – С. 300.
6. Остапенко І. В. Владно-підвладна взаємодія у політичній картині світу студентської молоді / І. В. Остапенко // Політична картина світу студентської молоді: психологічні проблеми формування: монографія [В. Д. Бондаренко, І. В. Жадан, І. В. Остапенко, І. А. Дідук, С. І. Позняк, М. Ю. Сидоркіна, О. М. Скар]: за ред. В. Д. Бондаренко, І. В. Жадан; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – К.: Міленіум, 2017. – С. 56–86.
7. Остапенко І. В. Особливості використання якісних методів для дослідження комунікативних бар'єрів національної та громадянської самоідентифікації / І. В. Остапенко // Проблеми політичної психології: збірник наукових праць. – 2017. – Вип. 5 (19). – С. 167–178.
8. Остапенко І. В. Особливості використання проективної техніки «колаж» для дослідження уявлень студентської молоді про владні режими / І. В. Остапенко // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: Збірник наукових праць. – 2014. – № 2 (23). – С. 187–192.
9. Політичні ідентичності в сучасній Україні / За ред. М. С. Кармазіної. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. – 288 с.
10. Соснюк О. П. Діагностика особливостей особистісної активності суб'єктів інноваційної діяльності якісними методами / О. П. Соснюк // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – 2008. – Том 7. – Випуск 16. – С. 163–168.
11. Соснюк О. П. Порівняльний аналіз особливостей сприймання молоддю іміджу українських та зарубіжних політиків / О. П. Соснюк, І. В. Остапенко, Є. О. Соснюк, А. Стіту // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: Збірник наукових праць. – 2015. – № 2 (27). – С. 84–90.
12. Соснюк О. П. Психосемантична інтерпретація візуальних образів у прикладних дослідженнях / О. П. Соснюк // Наука і освіта. – 2012. – № 9. – С. 201–205.
13. Соснюк О. П. Психосемантичні особливості національної та громадянської ідентичності студентської молоді / О. П. Соснюк, І. В. Остапенко // Український психологічний журнал. – 2017. – № 2 (4). – С. 164–176.

14. Енциклопедія постмодернізму / [наук. ред. О. Шевченко]. – К.: Основи, 2003. – 503 с.

15. Kovalenko A. B. Youth's imagery features of their own future and future of Ukraine / A. B. Kovalenko., O-L. Roketa // Український психологічний журнал. – 2016. – № 1. – С. 50–62.

16. Rose R. Negative and positive party identification in post-communist countries / R. Rose, W. Mishler // Electoral studies. – 1998. – Vol. 17. – № 2. – P. 217–234.

17. Saucier Gerard. Cross-Cultural Differences in a Global 'Survey of World Views' / Gerard Saucier, Judith Kenner... and others // Journal of Cross-Cultural Psychology (JCCP); The International Association for Cross-Cultural Psychology (IACCP). – 2015. – Vol. 46, № 1. – P. 53–70. <https://doi.org/10.1177/0022022114551791>.

References transliterated

1. Belanovskyy S. A. Metod fokus-hrupp / S. A. Belanovskyy. – M.: Mahystr, 1996. – 272 s.

2. Borovskiy O. O. Ideolohichni markery politychnoi identyfikatsii ukrainskykh hromadian / O. O. Borovskiy // Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedahohiky: Zbirnyk naukovykh prats. – 2012. – Vyp. 17. – S. 78–83.

3. Vasjutyns'kyj V. O. Psykholohichna pravda pro indyvidualizm i kolektyvizm: monohrafiia / V. O. Vasjutyns'kyj; Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy, Instytut sotsialnoi ta politychnoi psykholohii. – K.: Milenium, 2016. – 138 c.

4. Kovalenko A. B. Sotsial'na identychnist' yak mekhanizm adaptatsiyi osobystosti pid chas suspil'noyi kryzy / A. B. Kovalenko, K. S. Bezverkha // Ukraïns'kyj psyholohichnyj zhurnal. – 2017. – № 3. – S. 48–62.

5. Myller U. Polytycheskoe povedenye: vchera y sehodnia / U. Myller; [Pod red. R. Hudyna y X. – D. Klynhemanna] // Polytycheskaia nauka: novie napravleniya. – M., 1999. – S. 300.

6. Ostapenko I. V. Vladno-pidvladna vzaiemodiia u politychnii kartyni svitu studentskoi molodi / I. V. Ostapenko // Politychna kartyna svitu studentskoi molodi: psykholohichni problemy formuvannia: monohrafiia [V. D. Bondarenko, I. V. Zhadan, I. V. Ostapenko, I. A. Diduk, S. I. Pozniak, M. Yu. Sydorkina, O. M. Sknar]; za red. V. D. Bondarenko, I. V. Zhadan; Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy, Instytut sotsialnoi ta politychnoi psykholohii. – K.: Milenium, 2017. – С. 56–86.

7. Ostapenko I. V. Osoblyvosti vykorystannia yakisnykh metodiv dlya doslidzhennia komunikatyvnykh bar'yeriv natsional'noyi ta hromadyans'koyi samoidentyfikatsiyi / I. V. Ostapenko // Problemy politychnoyi psykholohiyi: zbirnyk naukovykh prats'. – 2017. – Vyp. 5 (19). – S. 167–178.

8. Ostapenko I. V. Osoblyvosti vykorystannia proektyvnoi tekhniky «kolazh» dlia doslidzhennia uiavlennia studentskoi molodi pro vladni rehymy / I. V. Ostapenko // Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedahohiky: Zbirnyk naukovykh prats. – 2014. – № 2 (23). – S. 187–192.

9. Politychni identychnosti v suchasniï Ukraini / Za red. M. S. Karmazinoi. – K.: IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2015. – 288 s.

10. Sosniuk O. P. Diahnostyka osoblyvostey osobystisnoyi aktyvnosti sub'yektiv innovatsiynoyi diyal'nosti yakisnymi metodamy / O. P. Sosniuk // Aktual'ni problemy

psykholohiyi: Zbirnyk naukovykh prats' Instytutu psykholohiyi im. H. S. Kostyuka APN Ukrainy. – 2008. – Tom 7. – Vypusk 16. – S. 163–168.

11. Sosniuk O. P. Porivnialnyi analiz osoblyvostei sprymannia moloddu imidzhu ukrainskykh ta zarubizhnykh politykiv / O. P. Sosniuk, I. V. Ostapenko, Yev. O. Sosniuk, A. Stitu // Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedahohiky: Zbirnyk naukovykh prats. – 2015. – № 2 (27). – S. 84–90.

12. Sosniuk O. P. Psykhosemantychna interpretatsiya vizual'nykh obraziv u prykladnykh doslidzhennyakh / O. P. Sosniuk // Nauka i osvita. – 2012. – № 9. – S. 201–205.

13. Sosniuk O. P. Psykhosemantychni osoblyvosti natsionalnoi ta hromadianskoi identychnosti studentskoi molodi / O. P. Sosniuk, I. V. Ostapenko // Ukrai'ns'kyj psykholohichnyj zhurnal. – 2017. – № 2 (4). – C. 164–176.

14. Entsyklopediia postmodernizmu / [nauk. red. O. Shevchenko]. – K.: Osnovy, 2003. – 503 s.

15. Kovalenko A. B. Youth's imagery features of their own future and future of Ukraine / A. B. Kovalenko, O-L. Roketa // Ukrai'ns'kyj psykholohichnyj zhurnal. – 2016. – № 1. – S. 50–62.

16. Rose R. Negative and positive party identification in post-communist countries / R. Rose, W. Mishler // Electoral studies. – 1998. – Vol. 17. – № 2. – P. 217–234.

17. Saucier Gerard. Cross-Cultural Differences in a Global 'Survey of World Views' / Gerard Saucier, Judith Kenner... and others // Journal of Cross-Cultural Psychology (JCCP); The International Association for Cross-Cultural Psychology (IACCP). – 2015. – Vol. 46, № 1. – P. 53–70. <https://doi.org/10.1177/0022022114551791>.

Abstract

Sosniuk Yev. O.,

Master Degree student of 2nd year of study,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

FEATURES OF CORRELATION BETWEEN POLITICAL IDENTITY AND ELECTORAL CHOICE OF UKRAINIAN CITIZENS

The article is devoted to the problem of influence of political identity on electoral choice. Author analyzed main approaches to studying political identity, and defined its structural components (ideological attitudes, geopolitical and value orientations etc.).

The main types of political identity of Ukrainian citizens were defined. The regional differences of its manifestation were also defined: in the West, in the Centre and in the North of the country – the political identity is of open type and closed type, in the South and in the East of the country – of negativist type and apathetic type. It was defined, that specified types of political identity influence electoral sympathies and preferences of voters.

The features of correlation between ideological attitudes and electoral choice were reviewed. It was empirically proven, that ideological attitudes can't serve as markers of political identity of Ukrainian voters. Most Ukrainian citizens are loyal to the deideologized parties of leader type, which are situated in the centre of political spectrum. It is defined that geopolitical and value orientations can serve as markers of political identity of citizens, and can be seen as factors of their electoral choice.

The differences between geopolitical views of Ukrainians are discovered. Most voters prefer pro-european orientation. But in a regional context, pro-european tendencies prevail on in the West and in the Centre of the country. In the South and in the East of the country most respondents would prefer that Ukraine stayed neutral. Regional differences between value orientations of Ukrainian citizens were discovered. In the South and in the East of the country most citizens prefer values which were propagated in the USSR (social equality, collectivism, mutual assistance, support); in the Center and in the West of the country most citizens prefer value system, which has developed in the independent period (private property, enrichment, individualism and desire to success). In the North of the country number of supporters of these value systems was divided approximately in equal proportions.

Отримано – 5 листопада 2017	Рецензовано – 8 листопада 2017	Прийнято – 12 листопада 2017
Received – November 5, 2017	Revision – November 8, 2017	Accepted – November 12, 2017